

ПЕРСПЕКТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗЕЛЕНИХ ШЛЯХІВ В УКРАЇНІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ РИНКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ*

Гапоненко Ганна Ігорівна

канд. екон. наук, доцент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

мн. Свободи, 6, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: a.i.gaponenko@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8998-4795>

Василенко Анастасія Володимирівна

студент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

мн. Свободи, 6, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: asya27679@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1737-5119>

Шамара Ірина Миколаївна

канд. екон. наук, доцент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

мн. Свободи, 6, м. Харків, Україна, 61022

email: shamara@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000000224319185>

Розвиток туристичної діяльності в регіоні є частиною соціально-економічного комплексу, та безпосередньо впливає на такі сектори, як промисловість, торгівля транспорт, сільське господарство та виробництво товарів народного споживання і є одним із перспективних напрямків в формуванні ВВП економіки. В 2020 р. через пандемію COVID-19 сільський зелений туризм перетворився на окремий суттєвий сектор туристичного ринку в розвинених країнах світу. Більшість українських регіонів, спираючись на унікальну природу, багату культурно-матеріальну спадщину та традиції сільського населення також успішно реалізують проекти в галузі сільського зеленого туризму. Однак в цілому, його частка в загальному обсязі туристичних послуг в Україні залишається порівняно низькою. Предметом статті є особливості розвитку сільського зеленого туризму в нашій країні, в тому числі організація Зелених шляхів. Мета дослідження полягає в розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо перспектив організації Зелених шляхів в Україні як пріоритетного напрямку розвитку ринку внутрішнього туризму, зокрема Харківської області. Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання: виявлено особливості становлення та розвитку сільського зеленого туризму в Україні та Харківській області; розроблено Зелений маршрут для підтримки та популяризації сільського зеленого туризму у Харківській області. Методика дослідження. Для виконання поставлених завдань дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи: аналізу й синтезу при дослідженні ролі та місця внутрішнього туризму в розвитку регіонів; логічний, діалектичний, метод узагальнення, комплексного і системного підходів – для вдосконалення понятійного апарату дослідження; статистичного аналізу, порівняння та узагальнення – при дослідженні особливостей організаційно-економічного механізму розвитку сільського зеленого туризму. В результаті дослідження виявлено пріоритетні напрями для розвитку туризму, які потрібно реалізовувати в першу чергу в Україні та в Харківській області зокрема. Для цього авторами обрано напрямком поєднання активного туризму з пізнавальною складовою. Реалізація туристичного потенціалу Харківської області включає створення Зеленого маршруту з велоспорядженням. Висновки. Організація Зеленого маршруту дозволить: оптимізувати та підтримати якість навколишнього середовища і створити нові можливості для рекреації; забезпечити зв'язки між районними та заміськими зеленими просторами; створити можливості для активної рекреації, забезпечити альтернативні транспортні маршрути. Подальша розробка цього та інших Зелених маршрутів в Україні дасть змогу створити позитивний імідж та підвищити атрактивність території, сформувати регіональний туристичний продукт, збільшити потоки туристів та забезпечити поповнення бюджету.

Ключові слова: Зелені шляхи, екостежки, сільський зелений туризм, внутрішній туризм, євроінтеграція, «Зеленими стежками Харківщини».

* **Cite as:** Haponenko, H., Vasylenko, A., Shamara, I. (2021). Green Tract Organizing Prospects in Ukraine as an Internal Tourism Market Development Priority Direction, *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*. 15, 174-185. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-13-18>

Постановка проблеми. У сучасному світі туристична індустрія залишається однією з найбільших галузей світової економіки. Сьогодні міжнародний туризм став однією з найприбутковіших і швидкозростаючих індустрій у світовій економічній системі. Незважаючи на світові тенденції та величезний внутрішній туристичний потенціал, стан українського туризму все ще має багато недоліків. Серед багатьох переваг виділяють дивовижне різноманіття напрямків для відпочинку та

рекреаційних ресурсів. Однак нерозвиненість інфраструктурної бази та недоліки правового регулювання індустрії туризму призвели до того, що Україна займає лише невеликі позиції у світовій туристичній галузі [15].

Індустрія туризму України характеризується переважаючим імпортом турпослуг порівняно з експортом. Аналізуючи галузеву структуру з точки зору типів міжнародного туризму, можна помітити, що вона зазнала суттєвих змін (рис. 1).

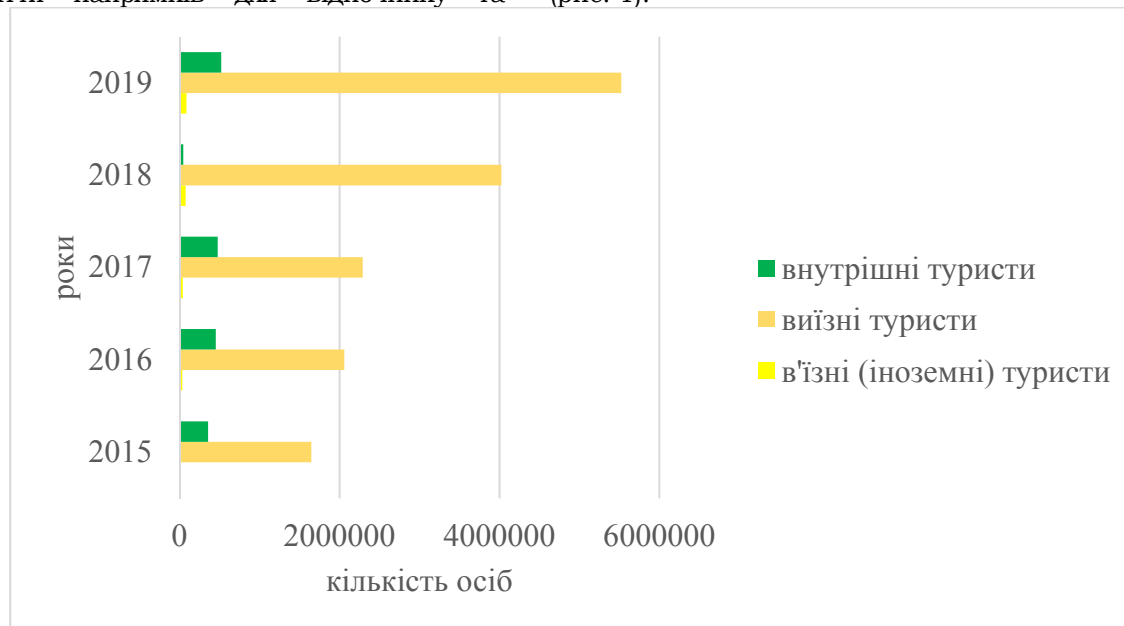

Рис. 1. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму. Складено авторами за джерелом: [7]

Як можна побачити з рис. 1.1, у період з 2015 по 2019 роки частка іноземних (в'їзних) туристів у загальній структурі відвідувань нашої держави залишається найменшою. У 2014-2015 рр. вона була на найнижчому рівні за всю історію спостережень в незалежній Україні (0,7%). В ці роки туристичний ринок України зазнав серйозних випробувань. Зміна влади, революція, анексія Криму, антитерористична операція на Сході, девальвація національної валюти та зниження рівня життя населення – усі ці фактори мали негативний вплив на туристичну галузь та на загальний імідж нашої країни за кордоном. Попит на туризм впав на 70%. Виїзний туристичний потік з України, який становив близько 2 мільйонів осіб на рік, зменшився до 700-800 тисяч.

Незважаючи на економічну кризу, слід зазначити, що загальна кількість туристів в Україні зросла зі 4557,4 тис. у 2018 році до 6132,1 тис. у 2019 році. Частка туристичних суб'єктів у різних регіонах України також зменшилась. Якщо ми будемо порівнювати з 2016 роком, то їх відсоток збільшився в Києві, Запоріжжі та Київській області, але в Закарпатській, Дніпропетровській та

Чернівецькій областях він продовжує зменшуватися щороку.

Потрібно відмітити, що в Україні кількість колективних засобів розміщення з 2015 по 2019 роки збільшилася з 4341 до 5335, що в процентному вираженні становить приблизно 20%. Аналізуючи дані за регіонами України у 2019 р., найбільша їх кількість (юридичні особи, відокремлені підрозділи юридичних осіб) припадала на Одеську, Запорізьку, Львівську, Дніпропетровську та Миколаївську області, найменша – на Луганську, Кіровоградську, Чернігівську, Рівненську та Сумську [7].

Наразі з'явилася та активно пропагується тенденція до збільшення частки внутрішніх туристів, особливо за останні два роки. Національна туристична організація України оголосила минулий 2020 рік – роком розвитку регіонального та сільського зеленого туризму. Статус внутрішнього туризму зростає, особливо в умовах глобальної пандемії COVID-19. Зокрема, все більшого значення набуває сільський зелений туризм та його різновиди.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематика розвитку сільського зеленого туризму для вітчизняної науки хоч і є новою, проте вона перебуває в епіцентрі уваги багатьох

науковців. Найбільший науковий інтерес становлять праці таких вчених, як В. Безсонюк, М. Волошина, Г. Гапоненко, А. Дмитрук, Г. Ємець, Ю. Зінько, В. Євдокименко, О. Король, Ю. Кушнір, М. Лендел, О. Любіцева, В. Мацол, А. Парфіненко, Т. Пінчук, М. Рутинський, А. Чудновський, І. Шамара та ін.

Мета дослідження полягає в розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо перспектив організації Зелених шляхів в Україні як пріоритетного напрямку розвитку ринку внутрішнього туризму, зокрема Харківської області.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом все більш популярним стає малобюджетний туризм, особливо: екологічний, спортивно-оздоровчий, етнографічний, сільський тощо. Їх розвиток не вимагає великих вкладень, і вони можуть швидко забезпечити віддачу. Окрім відносної дешевизни перерахованих видів туризму, вони також мають характеристики екологічної спрямованості, що робить їх цікавими для більшості економічно розвинених країн. Ми класифікуємо ці види туризму як «зелені» (екологічні), оскільки, згідно з чинним визначенням, вони включають відпочинок в екологічно чистих районах, а також культурно-пізнавальну функцію, що сприяє збереженню навколишнього середовища та зростанню добробуту місцевих жителів тощо.

Зелені маршрути (стежки) – greenways – новий інноваційний інструмент розвитку туризму. Він дозволяє створювати привабливі, інформативні, доступні і безпечні туристичні маршрути на основі використання місцевих ресурсів, потенціалу природного та історико-культурної спадщини, залучення місцевих ініціатив, пропаганди здорового способу життя та збереження навколишнього середовища. Все це сприяє соціально-економічному та екологічно безпечному розвитку регіону.

Потрібно відзначити, що у країнах Європи ідея Зелених маршрутів стала поширюватися в кінці 80-х і початку 90-х рр. ХХ ст. Зелені маршрути тут розуміються як туристичні рекреаційні коридори, створені для пересування немоторизованими транспортними засобами. Це незалежні і не пов'язані з автотрасами маршрути, що йдуть уздовж старовинних історичних доріг, природних екологічних коридорів або забутих комунікаційних трактів (наприклад, занедбаних залізниць). Метою є пропаганда активного стилю життя, поліпшення здоров'я людей і стану навколишнього природного середовища. Європейська Асоціація Зелених Маршрутів (European Greenways Association – EGWA) була заснована в 1997 р. в м. Намюр (Бельгія) і об'єднала громадські організації та установи, що займаються створенням і просуванням Зелених маршрутів.

У Центральній і Східній Європі засновниками Зелених маршрутів стали чехи. Першою ініціативою був маршрут, створений в 1990 р., який з'єднує Відень із Прагою (Зелений маршрут Прага – Відень). Потім подібні програми стали доповнюватися соціальними і природоохоронними аспектами.

Програма Зелених Маршрутів в Центральній і Східній Європі була сформована як громадська ініціатива в 2000 р. Вона реалізується в рамках міжнародного об'єднання «Екологічне партнерство для сталого розвитку», куди входять Польща, Чеська Республіка, Словаччина, Угорщина, Румунія і Болгарія. У мережі Зелених маршрутів Центральної та Східної Європи перебувають маршрути великої протяжності, а також кілька локальних і міських маршрутів. Всі зелені маршрути greenways реалізуються відповідно до загальних критеріїв. З 2005 р. в рамках програми SEG «Зелені Маршрути в Центральній і Східній Європі» присуджується щорічна премія Зелених маршрутів – greenways імені Лоренса С. Рокфеллера – за кращу ініціативу Зеленого маршруту в цьому регіоні.

Так, «Шлях лелек у Підлясьє», протяжністю майже 400 км від Польщі до Білорусі, виник вздовж місць скупчення гнізд лелек. І тепер він активно використовується для туристичних подорожей річками, озерами, для прогулянок лісом, відвідування місць гніздування лелек. Інший Зелений шлях, що простягнувся на 1250 км в Південній Моравії (Чехія), пов'язаний з виноробством. Туристи можуть побачити виноградники, побувати у винних підвалах і ознайомитися з процесом виготовлення вина, дегустувати різні його сорти та відвідати музеї.

Ще один шлях довжиною 1200 км від Чехії до Німеччини став зразком того, як місцеві громади можуть створити інфраструктуру. А це – десятки готелів і ресторанів, безліч пунктів прокату велосипедів і човнів. Доповнюють туристичний потенціал території різні музеї та галереї, парки розваг тощо [3].

Створення та організація Зелених маршрутів в Україні (та Харківській області зокрема) на базі природних та історико-культурних ресурсів є одним із найперспективніших напрямів розвитку туристичної діяльності. Саме екологічний туризм та його розвиток дає фундамент для сталого туризму з раціональним використанням природних ресурсів та культурних пам'яток, впливаючи на розвиток та привабливість території.

Діяльність екотуризму є однією з концепцій сталого розвитку в зв'язку з тим, що вона передбачає взаємодію екологічного аспекту (подорожі в будь-якому випадку здійснюються в межах навколишнього середовища і її вплив), економічний фактор (формування пропозиції в туризмі та стимулювання попиту на туристичний продукт, розвиток туризму як

національної та регіональної галузі економіки), а також залучення соціальної сфери (туристів, місцевого населення).

В Україні Зелені шляхи знаходяться на стадії організації, але потенційних територій для їх створення – близько сотні. Перший в нашій державі Зелений шлях «Долина двох рік» був запроєктований у 2016 році в Києво-Святошинському районі Київської області. Його перевагами є велика кількість природних об'єктів: долини річок Ірпінь та Бобринця, а також соснові ліси поряд, на основі яких планується створення Національного природного парку «Приірпіння та Чернечий ліс».

Протяжність головної нитки шляху близько 50 км. Окрім того, на території готується ще кількадесят кілометрів тематичних маршрутів (рис. 2).

Особливістю цього Зеленого шляху є активність місцевих мешканців, завдяки яким відбуваються ярмарки, мистецькі, культурні та інші події, змагання з триатлону і кінного туризму, велосипедні та піші прогулянки. Також тут відбувається освоєння річки Ірпінь для сплавів, яка зберегла багато рис «дикої» річки. Територія Зеленого шляху «Долина двох рік» є дуже цікавим місцем для відпочинку киян, оскільки знаходиться недалеко від столиці [8].

Рис. 2. Маршрут Зеленого шляху «Долина двох рік» [8]

Ще одним прикладом слугує шлях «Медове коло», який формують басейни річок Горині і Случа. Саме тому ключовими для даного грінвея є такі види туризму, як зелений, екологічний, агротуризм, активний, велосипедний, спортивний, водний та інші нішеві види, а також оздоровлення та відпочинок. Головний шлях становить близько 250 км та налічує ще кількасот кілометрів локальних маршрутів (рис. 3). Додатковими туристичними продуктами території є: бортництво, екологічна освіта (використання можливостей Ківерцівського національного природного парку «Цуманська Пуща», Надслучанського регіонального ландшафтного парку, а також лісгоспів), археологічні пам'ятки, популяризація здорового харчування [9].

Основу шляху «Прадавній Велет» формує долина річки Дністер та його лівосторонні притоки Коропець, Стрипа, Джурин, Серет,

Тупа, Нічлава та Збруч (рис. 4). Основні туристичні ресурси регіону зосереджені в його долинах. Крім того, Дністер та його притоки звиваються долинами, подібними до каньйонів, за течією. Це формує унікальний і неповторний ландшафт та клімат, повний природних об'єктів та територій. Перш за все, це Національний природний парк «Дністровський каньйон» та Регіональний ландшафтний парк. Проектована територія насправді «оточена» іншими важливими територіями, такими як Галицький національний природний парк, Регіональний ландшафтний парк «Дністровський», Національний природний парк «Хотинський», Національний природний парк «Подільські Товтри» та заповідник «Медобори». Ось чому зелений (включаючи екологічний) туризм є основою всієї концепції розвитку туризму Придністров'я [6].

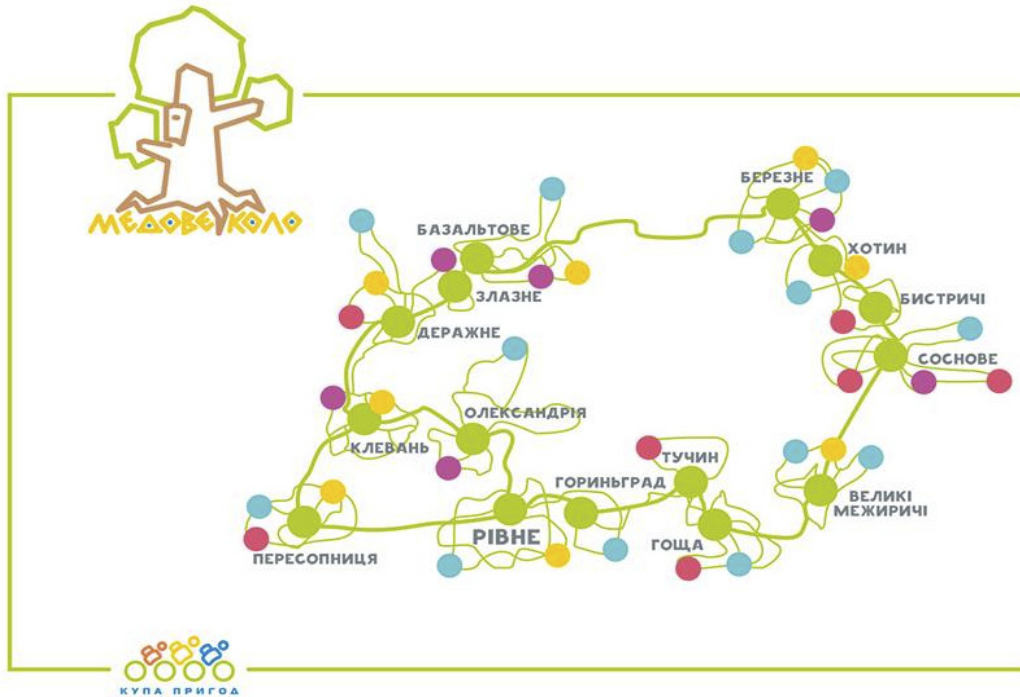

Рис. 3. Маршрут Зеленого шляху «Медове коло» [9]

Рис. 4. Маршрут Зеленого шляху «Прадавній Велет» [6]

Також потрібно відмітити, що у 2016 р. в Україні почав діяти маршрут, що об'єднує сільський зелений, агро- та екотуризм. «Вишиваний Шлях» – веломаршрут, який проходить через 310 населених пунктів і понад 500 туристичних визначних пам'яток [1]. Над реалізацією проекту працювали фахівці з пішохідного туризму, екскурсоводи, Асоціація велосипедистів і ентузіасти: блогери й звичайні любителі подорожей. Наявність велосипеда не

обов'язкова для проходження маршруту, його можна подолати і пішки, а на деяких відрізках навіть на коні. Організатори проекту «Вишиваний Шлях» зібрали і впорядкували інфраструктурну базу туристичних і природних об'єктів, що знаходяться на маршруті: заповідників, парків, печер, водоспадів, соборів, фортець, пам'ятників, музеїв та інших визначних пам'яток. Крім цього, на Шляху відзначені всі можливі місця для відпочинку та харчування.

Харківщина має багатий туристично-екскурсійний потенціал. В області налічується велика кількість екскурсійних об'єктів, присвячених визначеним історичним або

культурним подіям, художникам, науковцям, письменникам, пам'ятки садово-паркового мистецтва та природні парки (рис. 5).

Рис. 5. Рекреаційне районування Харківської області [3]

Серед привабливих об'єктів зеленого туризму на Харківщині варто відмітити три національні природні парки (НПП): «Гомільшанські ліси», «Дворічанський» і «Слобожанський». На території НПП «Слобожанський» створено декілька екологічних стежок – «До торф'яних боліт» (ділянка соснового лісу поблизу смт. Краснокутськ) та «Мурафська дача» (унікальна ботанічна пам'ятка поблизу с. Володимирівка).

Мальовничу природу Харківської області також прикрашають парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва: «Наталіївський», «Старомерчинський», «Шарівський», «Литвинівка»; регіональні ландшафтні парки: «Великобурлуцький степ», «Вільхова балка», «Ізюмська лука», «Печенізьке поле», «Сіверськодонецький»; дендрологічні парки: загальнодержавного значення – «Краснокутський» і місцевого значення – «Дружба» у м. Лозова. На території області є 44 пам'ятки природи, в тому числі 38 ботанічних, 4 гідрологічні і 2 комплексні. Також є 9

заповідних урочищ. ПЗФ має велике значення для пізнання, формування екологічного світогляду людей, бережливого ставлення до природи [11].

Саме дані території надають можливість поєднатися з природою та відчути її екологічну чистоту. Наявність цікавих рельєфів та багатий фауністичний та флористичний світ зумовляють розповсюдження унікального рослинного покриву та утворенню заплав. Реалізація туристичного потенціалу Харківської області включає створення Зеленого маршруту. Це туристичний маршрут, призначений для проходження пішки чи використання безмоторних засобів переміщення (велосипед) для відвідування унікальних природних об'єктів природоохоронної території, сільської та місцевої місцевості, рекреаційно-ландшафтних зон з елементами історико-культурних ресурсів та збереження їх.

В залежності від відстані, тривалості, способу переміщення Зеленої маршрути можна розділити на такі типи (табл. 1).

Типи Зелених маршрутів

Типи Зелених маршрутів	Характеристика типів Зелених маршрутів
За великою відстанню (декілька сотень кілометрів) Long-distance Greenways	Даний тип поєднує регіони включаючи використання їх природного та культурного потенціалу та направлений на розвиток пізнавального, освітнього, екологічного туризму, у поєднанні з екологічними формами транспорту велотуризму, водними, пішохідними. Тривалість маршруту складає від 3 до 10 і більше днів.
Локальні (декілька десятків кілометрів) Local Greenways	Маршрути, які поєднують та пролягають по сільським та міським територіям в межах одного або кілька суміжних районів. Створюються для розвитку пізнавального туризму, щоденного і щотижневого відпочинку в формі пішохідного, велосипедного, водного, кінного, лижного туризму. Тривалість маршруту не більше 2 днів.
Міські зелені (Urban Greenways)	Багатофункціональна доріжка (для пішоходів, велосипедистів, ролерів, людей на інвалідних візках, тощо), що проходить уздовж річки, струмка, занедбаної залізничної гілки або природного коридору в межах міста (парк, зелена територія, тощо). Основною метою міського зеленого маршруту є безпечний рух, відпочинок, і ознайомлення з визначними пам'ятками.

Складено авторами за джерелом: [6]

Основні елементи Зелених маршрутів включають:

- маршрут повинен мати тематичну спрямованість, назву, що містить слова «зелений маршрут», логотип, девіз;

- зелений маршрут з'єднує природні й культурні пам'ятки, цікаві місця з краєзнавчої, природної, культурної та історичної точок зору (як мінімум кожні 15 км);

- стежки повинні спеціально бути визначені та безпечні для безмоторних видів транспорту, які з'єднують цінні об'єкти природного і культурно-історичної спадщини, агросадиби, місця відпочинку, для відвідування на зеленому маршруті;

- обладнані місця для відпочинку, агросадиби та інші об'єкти розміщення і харчування, пункти надання медичної допомоги, інформаційні центри, туристичні знаки та стенди з картосхемами і логотипом маршруту;

- туристичний продукт повинен відповідати вимогам екологічного туризму (розміщення, харчування, транспортне та екскурсійне обслуговування, прокат спорядження, продаж сувенірної продукції);

- насиченість локальними ініціативами, здійснюваними місцевими громадами, є однією з головних особливостей зелених маршрутів [4].

Технологія розробки екологічного туру включає такі етапи: описання маршруту (складення паспорту маршруту, карто-схеми, логотипу, графіку проведення); розрахунок

вартості маршруту (проживання, харчування, трансфер, послуги гίδα-провідника, оренда туристичного спорядження (велосипеди, спальні мішки, палатки, байдарки, екскурсії в музеях) та розробка рекламної кампанії.

Основною цільовою аудиторією даного екологічного маршруту є компанії, інші об'єднані за інтересами групи людей, охочі провести вихідні дні за містом та зайнятися активним видом туризму.

Оскільки маршрут, обраний нами, є маршрутом великої відстані, він має відповідати наступним критеріям:

1. Критерії по інфраструктурі:

- Зелений маршрут з'єднує природні та культурні пам'ятки, цікаві місця з краєзнавчої, природної, культурної, історичної та соціальної точок зору – як мінімум кожні 15 км;

- на маршруті є місця для відпочинку – як мінімум кожні 20 км;

- на маршруті знаходяться туристичні об'єкти з доступною готельною та гастрономічною базами – як мінімум кожні 30 км;

- інформація про маршрут (у вигляді буклетів, брошур, путівників, карт тощо) поширюється в пунктах туристичної інформації на маршруті і в сусідніх регіонах;

- маршрут проходить по безпечним дорогам, окремим від доріг для автотранспорту або по спокійним дорогам з низькою інтенсивністю руху;

- як мінімум 90% маршруту проходить по дорогах з ущільненим покриттям, що дозволяє пересування на велосипеді в будь-який час року.

2. Функціональні критерії:

- у кожному населеному пункті й біля туристичної пам'ятки, де проходить Зелений

маршрут, знаходиться як мінімум один інформаційний щит, який вказує маршрут і населений пункт;

- на маршруті знаходиться як мінімум 1 пункт продажу виробів народних промислів (магазин, майстерня, галерея, тощо);
- на маршруті знаходиться як мінімум 1 пункт дегустації блюв місцевої / регіональної кухні (їжа або напої);
- на маршруті є можливість відвідати як мінімум одну місцеву ініціативу, спрямовану на охорону та інтерпретацію природної і культурної спадщини;
- маршрут проходить через центр населеного пункту, або туди можна легко

дістатися від основної траси маршруту за допомогою позначень у вигляді відгалуження або петлі [6].

Для Зеленого маршруту з велоспорядженням було обрано напрям Старий Салтів – Краснокутськ. Через початкову точку маршруту смт. Старий Салтів проходить автомобільна дорога державного значення Т-21-04 Харків-Вовчанськ-КПП «Чугунівка». Вона проходить територією Харківського, Вовчанського і Великобурлацького районів Харківської області. Чугунівка – це останній пункт пропуску через державний кордон України на кордоні з Росією, що надає змогу безперешкодно дістатися до місця призначення та залучити іноземних туристів (рис. 6).

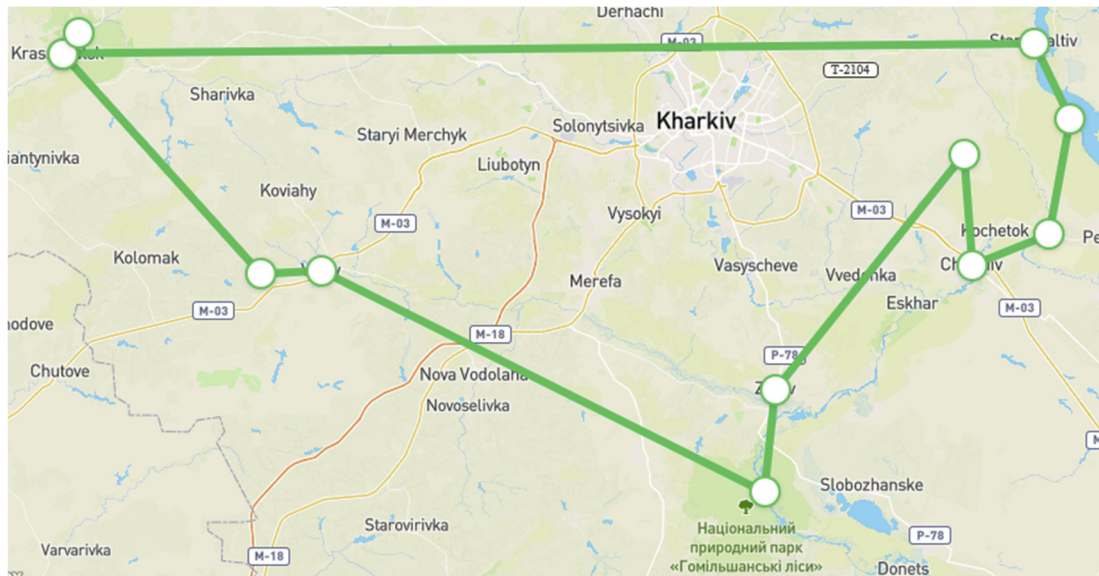

Рис. 6. Зелений маршрут з велоспорядженням «Старий Салтів – Краснокутськ». Складено авторами

Загальна відстань маршруту складає 350,1 км. Тривалість маршруту 5 днів. Кінцева точка маршруту – смт. Краснокутськ, який також має зручну транспортну систему та доступність. Розміщення туристів відбувається в агросадибах, де є обладнання для приготування їжі, медпункт, душеві та інші необхідні речі. Поряд із розміщенням можливе проведення культурно-розважальних заходів та майстер-класів.

Екологічний маршрут «Зеленими стежками Харківщини» знайомить із багатством і різноманітністю природної та культурно-історичної спадщини Харківської області, її традиціями, культурою, промислами, цікавими людьми, які зберігають самобутність цих місць, привітними господарями агросадиб, де можна цікаво відпочити, скуштувати страви національної кухні й зануритися в традиції народного побуту (табл. 2).

Таблиця 2

Приклад графіку проведення екологічного маршруту «Зеленими стежками Харківщини» (з урахуванням відвідування об'єктів)

День	Дата	Маршрут	Відстань, км
1	10.06	Старий Салтів – Печенізьке водосховище – Кіцівська пустеля – Чугуїв – Зарожне	82,5
2	11.06	Зарожне – Зміїв – Коропове	122
3	12.06	Коропове – Валки – Кантакузівка	87,4
4	13.06	Кантакузівка – Краснокутськ – Чернещина	53,8
5	14.06	Чернещина – Краснокутськ	4,4

Складено авторами

Логотип маршруту на рисунку 7 символізує всю невичерпну природну спадщину та екотуристичну складову маршруту.

Одним з найбільш важливих і складних практичних питань створення Зеленого маршруту є пошук джерел фінансування з метою створення і подальшого розвитку інфраструктури, підтримки локальних ініціатив, забезпечення фінансової стійкості проекту. Для цього потрібно мобілізувати як внутрішні, так і зовнішні інвестиційні ресурси. Існує ряд міжнародних програм, що забезпечують фінансову підтримку проектів, а також інші способи залучення фінансових коштів і допомоги, використання яких може

забезпечити підтримку зеленому маршруту. Крім фінансових ресурсів, підтримка Зеленому маршруту може бути надана і в інших формах, наприклад у вигляді технічної допомоги (надання обладнання, будівельних матеріалів, витратних матеріалів, які необхідні для проведення ремонтних робіт, установки щитів, розвитку інфраструктури та ін.). Отже, розраховуємо на бюджетні кошти, особисті кошти зацікавлених представників місцевої громади (власників агросадіб, кафе та ін.), а також донорську допомогу (Програма малих грантів Всесвітнього Банку, Програма малих грантів Глобального екологічного фонду тощо).

Рис. 7. Логотип маршруту «Зеленими стежками Харківщини». Складено авторами

Оскільки даний тип туристичного продукту, який було представлено, не є масовим, він може проводитись групою 7-15 осіб для збереження самобутності охорono-природних територій та природного середовища. Щодо сезонності – можливий тільки в теплу пору року. Цільовою аудиторією, на яку зорієнтоване створення туристичного продукту, є активна молодь та люди середнього віку, тому варто використати Інтернет-технології та розміщення на веб-сайті для швидкого інформування та контактної інформації. Також варто долучити місцеві та сільські органи влади та ініціативи для підтримки та поширення туристичного продукту.

Рекламну кампанію варто використовувати тільки на початку запуску туристичного продукту (табл. 3). Надалі потрібно сформува ти позитивні враження про туристичний продукт та заохочення туристів за допомогою знижки на наступну поїздку. Підсумовуючи дані таблиці, найуспішнішими методами реклами для даного продукту є участь в Ukrainian Hospitality Days на туристичній виставці UITT «Україна – подорожі та туризм»; розміщення Зеленого маршруту на сайті GreenWays Ukraine та створення бізнес-сторінки в мережах Instagram та Facebook.

Організація Зеленого маршруту дозволить оптимізувати та підтримати якість

навколишнього середовища і створити нові можливості для рекреації; забезпечити зв'язки між районними та заміськими зеленими просторами; створити можливості для активної рекреації, забезпечити альтернативні транспортні маршрути. Подальша розробка цього та інших Зелених маршрутів в Україні дасть змогу створити позитивний імідж та підвищити атрактивність території, сформува ти регіональний туристичний продукт, збільшити потоки туристів та забезпечити поповнення бюджету.

На нашу думку, Зелені маршрути є основою для реалізації місцевих ініціатив соціального характеру і проектів, пов'язаних з охороною природи і ландшафтів, збереженням культурної спадщини, екологічним туризмом і транспортом, які не забруднюють навколишнє середовище. Таким чином, рекреаційний потенціал регіону сприятиме задоволенню потреб, як місцевих туристів, так і стимулювати діяльність рекреаційних підприємств по створенню регіонального екологічного туристичного продукту і формування міжнародних екологічних мереж. Впровадження даних заходів дозволить залучити іноземний капітал, буде сприяти формуванню і просуванню туристичного іміджу регіону.

Методи просування туристичного продукту

Вид діяльності реклами	Опис виду реклами
Участь в Ukrainian Hospitality Days на туристичній виставці UITT «Україна – подорожі та туризм»	Участь в виставці дасть змогу поширити туристичний продукт, як перспективний напрям для внутрішнього туризму та представлення іміджу регіону, знайти ділових партнерів та можливість залучення інвестицій
Розміщення екологічного маршруту на сайті GreenWays Ukraine	Green Ways проект Асоціації Зелених Маршрутів в Центральній і Східній Європі, який представлений і в Україні, та має вже сформовані зелені маршрути на території України, на сайті однією із придатних для розвитку екологічного туризму є Сумська область. Тому, є доцільним поширити туристичний продукт даним способом.
Створення та реклама бізнес-сторінки в мережах Instagram та Facebook	Популярні соціальні мережі, які дозволяють налаштувати рекламу, можливу аудиторію для показу та стимулювання продажу використовуючи порівняно невеликі кошти. Як результат: залучення максимальної кількості потенційних покупців, поширення бренду в Інтернеті.
Рядкова реклама на туристичних порталах	Реклама розміщена на туристичних порталах з описом маршруту, типу проживання, екскурсій та розважальних закладів відвідування унікальних природних об'єктів природоохоронної території, сільської та місцевої місцевості, рекреаційно-ландшафтних зон з елементами історико-культурних ресурсів та збереження їх. Результат: охоплення зацікавленої аудиторії та поширення власного туристичного продукту.

Складено авторами

GREEN TRACT ORGANIZING PROSPECTS IN UKRAINE AS AN INTERNAL TOURISM MARKET DEVELOPMENT PRIORITY DIRECTION

Hanna Haponenko, Ph.D (Economics), Associate Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 6, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: a.i.gaponenko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8998-4795>

Anastasiia Vasylenko, std., V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 6, Kharkiv, Ukraine, 61022, email: asya27679@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1737-5119>

Irina Shamara, Ph.D (Economics), Associate Professor, V. N Karazin Kharkiv National University, 6, Svobody Sq., Kharkov, Ukraine, 61022, email: shamara@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000000224319185>

The development of tourism in the region is part of the socio-economic complex, and directly affects such industries as manufacturing, trade, transport, agriculture and the production of consumer goods, and is also one of the promising areas in the formation of the economy's GDP. In 2020, due to the COVID-19 pandemic, rural green tourism has become a separate significant sector of the tourism market in the developed countries of the world. Most of the Ukrainian regions, relying on the unique nature, rich cultural and material heritage as well as traditions of the rural population, are also successfully implementing projects in the field of rural green tourism. However, in general, its share in the total volume of tourist services in Ukraine remains relatively low. Therefore, the possibility of developing rural green tourism, including the organization of greenways, is still extremely relevant. The purpose of the study is to develop theoretical provisions and practical recommendations regarding the prospects of organizing Greenways in Ukraine as a priority area for the development of the domestic tourism market, in particular the Kharkiv region. To achieve the goal, the following tasks were set and solved: the features of the formation and development of rural green tourism in Ukraine and the Kharkiv region were revealed; a greenway to support and popularize rural green tourism in the Kharkiv region was developed. Research methodology. To accomplish the assigned research tasks, general scientific and special methods were used: analysis and synthesis - during the study of the role and place of tourism in the development of regions; logical, dialectical, method of generalization, complex and systemic approaches - to improve the conceptual apparatus of the research; statistical analysis, comparison and generalization - during the study of the features of the organizational and economic mechanism for the development of rural green tourism. As a result of the study, priority directions for the development of tourism were identified, which need to be implemented primarily in Ukraine and in the Kharkiv region in particular. For this, the authors have chosen the direction of the combination of active tourism with a cognitive component. Realization of the tourist potential of the Kharkiv region includes the creation of a greenway with cycling equipment. The ecological route "Greenways of the Kharkiv region" introduces the richness and diversity of the natural, cultural and historical heritage of the Kharkiv region, its traditions, culture, crafts, interesting people who preserve the originality of these places, friendly owners of agro-estates, where you can interestingly relax, try national cuisine and dive into the folk life traditions. Findings. The organization of the greenway will: improve and maintain the

quality of the environment and create new opportunities for recreation; provide connections between district and suburban green spaces; create opportunities for active recreation, provide alternative transport routes. Further development of this and other greenways in Ukraine will create a positive image and increase the attractiveness of the territory, form a regional tourism product, increase tourist flows and ensure budget replenishment.

Key words: Greenways, eco-trails, rural green tourism, domestic tourism, European integration, «Greenways of Kharkiv region».

ПЕРСПЕКТИВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ЗЕЛЕННЫХ ПУТЕЙ В УКРАИНЕ КАК ПРИОРИТЕТНОГО НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ РЫНКА ВНУТРЕННЕГО ТУРИЗМА

Гапоненко Анна Игоревна, канд.экон.наук, доцент, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, площадь Свободы, 6, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: a.i.gaponenko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8998-4795>

Василенко Анастасия Владимировна, студент, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: asya27679@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1737-5119>

Шамара Ирина Николаевна, канд.экон.наук, доцент, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, г. Харьков, Украина, 61022, email: shamara@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000000224319185>

Развитие туристической деятельности в регионе является частью социально-экономического комплекса, и непосредственно влияет на такие секторы, как промышленность, торговля транспорт, сельское хозяйство и производство товаров народного потребления и является одним из перспективных направлений в формировании ВВП экономики. В 2020 г. из-за пандемии COVID-19 сельский зеленый туризм превратился в отдельный существенный сектор туристического рынка в развитых странах мира. Большинство украинских регионов, опираясь на уникальную природу, богатое культурно-материальное наследие и традиции сельского населения также успешно реализует проекты в области сельского зеленого туризма. Однако в целом, его доля в общем объеме туристических услуг в Украине остается сравнительно низкой. Предметом статьи является особенности развития сельского зеленого туризма в нашей стране, в том числе организация Зеленых путей. Цель исследования заключается в разработке теоретических положений и практических рекомендаций относительно перспектив организации Зеленых путей в Украине как приоритетного направления развития рынка внутреннего туризма, в частности Харьковской области. Для достижения цели в работе поставлены и решены следующие задачи: выявлены особенности становления и развития сельского зеленого туризма в Украине и Харьковской области; разработан Зеленый маршрут для поддержки и популяризации сельского зеленого туризма в Харьковской области. Методика исследования. Для выполнения поставленных задач исследования использованы общенаучные и специальные методы: анализа и синтеза при исследовании роли и места туризма в развитии регионов; логический, диалектический, метод обобщения, комплексного и системного подходов – для совершенствования понятийного аппарата исследования; статистического анализа, сравнения и обобщения – при исследовании особенностей организационно-экономического механизма развития сельского зеленого туризма. В результате исследования выявлены приоритетные направления для развития туризма, которые нужно реализовывать в первую очередь в Украине и в частности в Харьковской области. Для этого авторами выбрано направление сочетание активного туризма с познавательной составляющей. Реализация туристического потенциала Харьковской области включает создание Зеленого маршрута с велоснаряжением. Выводы. Организация Зеленого маршрута позволит: улучшить и поддержать качество окружающей среды и создать новые возможности для рекреации; обеспечить связи между районными и загородными зелеными пространствами; создать возможности для активной рекреации, обеспечить альтернативные транспортные маршруты. Дальнейшая разработка этого и других зеленых маршрутов в Украине позволит создать положительный имидж и повысить attractiveness территории, сформировать региональный туристический продукт, увеличить потоки туристов и обеспечить пополнение бюджета.

Ключевые слова: Зеленые пути, экотропы, сельский зеленый туризм, внутренний туризм, евроинтеграция, «Зелеными тропами Харьковщины».

Література

1. В Україні створили туристичний веломаршрут «Вишиваний шлях». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/1975689-v-ukraini-stvorili-turistichnij-velomarsrut-visivanijslah.html> (дата звернення 03.02.2021)
2. Гапоненко Г. І. Використання потенціалу сільських територій Харківської області в контексті розвитку сільського зеленого туризму. *Бізнес Інформ*. 2018. № 4. С. 158-163.
3. «Зеленые пути» для туристических маршрутов. URL: <https://zn.ua/business/zelenye-puti-dlya-turisticheskikh-marshrutov-.html> (дата звернення 03.02.2021)
4. Індустрія туризму й сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Перспективи впровадження «Зелених маршрутів» на Волині: матеріали II міжнар. наук.-прак. конф. з нагоди 80-річчя Волинського національного університету ім. Лесі Українки (Луцьк, 28 жовтня) /*

- відпов. ред. Л. В. Ільїн. Луцьк : ПП Іванюк, 2020. 234 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31247> (дата звернення 03.02.2021)
5. Корж Н.В., Басюк Д.І. Управління туристичними дестинаціями. Підручник. Вінниця, 2017. 322 с. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/7/7/metoduchni-rek/t/04.pdf> (дата звернення 03.02.2021)
6. Офіційний сайт Greenways Ukraine – «Зелені шляхи України». URL: <http://www.greenways.com.ua/history-gw/> (дата звернення 03.02.2021)
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 03.02.2021)
8. Офіційний сайт Зеленого шляху «Долина двох рік». URL: <http://rivervalley.org.ua> (дата звернення 03.02.2021)
9. Офіційна сторінка Зеленого шляху «Медове коло». URL: <https://www.facebook.com/groups/medovekolo/> (дата звернення 03.02.2021)
10. Офіційний сайт Харківської обласної ради. URL: <http://oblrada.kharkov.ua/ua/programa-rozvitku-kulturi-i-turizmu-kharkivskoji-oblasti-na-2014-2018-roki/14496-normativni-dokumenti> (дата звернення 03.02.2021)
11. Туризм на Харківщині. Природно-рекреаційні ресурси та історико-культурний потенціал регіону : бібліогр. путівник : Ч. 2. Харків : ХОУНБ, 2015. 302 с. URL: <http://library.kharkov.ua/libdruk/LibKh-0000000208.pdf> (дата звернення 03.02.2021)
12. Харківщина показала на UITM-2019 топові туристичні маршрути. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2793092-harkivsina-pokazala-na-uitm2019-topovi-turistichni-marsruti.html> (дата звернення 03.02.2021)
13. Kornieiev M., Horb K., Kurzova M. Development of the Ukrainian tourism industry in the context of integration to the EU. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 19. С. 21-26. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/1599749558839.pdf> (дата звернення 03.02.2021)

References

1. V Ukraini stvorily turystychnyi velomarshrut «Vyshyvanyi shliakh» [In Ukraine created a tourist cycle of the "embroidered path"]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/1975689-v-ukraini-stvorili-turistichnij-velomarsrut-visivanij-slah.html> (in Ukrainian)
2. Haponenko H. I. (2018) Vykorystannia potentsialu silskykh terytorii Kharkivskoi oblasti v konteksti rozvytku silskoho zelenoho turyzmu [The use of the potential of rural territories of the Kharkiv region in the context of the development of rural green tourism]. *Biznes Inform [Business Inform]*. № 4. pp. 158-163. (in Ukrainian)
3. «Zelenye puti» dlya turisticheskikh marshrutov ["Green Ways" for tourist routes]. Available at: <https://zn.ua/business/zelenye-puti-dlya-turisticheskikh-marshrutov-.html> (in Russian)
4. Industriia turyzmu y sfera hostynnosti v Ukraini ta sviti: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku [The tourism industry and hospitality industry in Ukraine and the world: current state, problems and development prospects]. *Perspektyvy vprovadzhennia «Zelenykh marshrutiv» na Volyni: materialy II mizhnar. nauk.-prak. konf. z nahody 80-richchia Volynskoho natsionalnoho universytetu im. Lesi Ukrainky (Lutsk, 28 zhovtnia)* [Prospects for the introduction of "green routes" in Volhynia: Materials II International. Sciences. Prop. a conf. On the occasion of the 80th anniversary of the Volyn National University. Lesia Ukrainka (Lutsk, October 28)] / vidpov. red. L. V. Ilin. Lutsk : PP Ivaniuk, 2020. 234 p. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31247> (in Ukrainian)
5. Korzh N.V., Basiuk D.I. (2017) Upravlinnia turystychnymy destynatsiiamy [Management of tourist destinations]. *Pidruchnyk. Vinnytsia*. 322 p. Available at: <http://www.oridu.odessa.ua/7/7/metoduchni-rek/t/04.pdf> (in Ukrainian)
6. Official Greenways Ukraine Website – "Green Ways of Ukraine". Available at: <http://www.greenways.com.ua/history-gw/> (in Ukrainian)
7. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
8. The official site of the green path "Valley of the two year". Available at: <http://rivervalley.org.ua> (in Ukrainian)
9. Official page of the green path "Honey Circle". Available at: <https://www.facebook.com/groups/medovekolo/> (in Ukrainian)
10. Official site of the Kharkiv Regional Council. Available at: <http://oblrada.kharkov.ua/ua/programa-rozvitku-kulturi-i-turizmu-kharkivskoji-oblasti-na-2014-2018-roki/14496-normativni-dokumenti> (in Ukrainian)
11. Turyzm na Kharkivshchyni. Pryrodno-rekreatsiini resursy ta istoryko-kulturnyi potentsial rehionu : bibliohr. putivnyk : Ch. 2. [Tourism in the Kharkiv region. Naturally recreational resources and historical and cultural potential of the region: bibliographer. guide: Part 2]. Kharkiv : KhOUNB, 2015. 302 p. Available at: <http://library.kharkov.ua/libdruk/LibKh-0000000208.pdf> (in Ukrainian)
12. Kharkivshchyna pokazala na UITM-2019 toпові туристичні маршрути [Kharkivshchyna showed on UITM-2019 Top tourist routes]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2793092-harkivsina-pokazala-na-uitm2019-topovi-turistichni-marsruti.html> (in Ukrainian)
13. Kornieiev M., Horb K., Kurzova M. (2019) Development of the Ukrainian tourism industry in the context of integration to the EU. *Eastern Europe: Economics, Business and Management*. № 19. pp. 21-26. Available at: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/1599749558839.pdf> (in Ukrainian)

Статтю отримано 17 січня 2021 р.